

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN WET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

749

B. Luiten

Hoe heeft God de kerk
bedoeld?

MEDITATIEF

752

O.W. Bouwsma
OpbouwWANDELEN
MET GOD

753

J.T. Oldenhuis

"Egdius, waer bestu bleven?
Mi lancet na di, gheselle myn"

ACHTERGRONDER

754

D. de Jong
Over vrouwen en engelen

KERK IN ORDE

756

C.P. Voorberg
Zorg voor beheer van
(Kerk)gebouwen drukt
steeds zwakker

LIED VAN DE WEEK

758

J. Smelik
Lied 39

3 verdex...

Kerknieuws
Meegeleren

HOE HEEFT GOD DE KERK BEDOELD?

Eens was de kerk overal. Zonder grote gebouwen, instellingen, voorzieningen, kapitaal. Ze was er in de harten van mensen. Beweeglijk, nadrukkelijk aanwezig, tussen de mensen van de wereld, de heidenen, insprekend op de dingen die mensen bezig hielden. Mobiel, verder trekkend, met open deuren, inspirerend, prikkelend tot nadenken. Assertief zouden we vandaag zeggen. Ze was kerk in de wereld. Net zoals Christus voor haar gebeden had, in Johannes 17: 18.

Deze woorden zijn een citaat uit het nieuwe boekje van de kamper docent drs. C.J. Haak, *Kerk in de 21^e eeuw, weer kerk voor de wereld zijn*. Een dun boekje, maar met veel dergelijke waarnemingen, die je tot nadenken brengen.

Nee, het onderwerp is nadrukkelijk niet: hoe gaan we samen evangeliseren? Dus leg dit artikel nog niet weg. Het gaat over de vraag: is de **kerk** vandaag zoals God haar heeft bedoeld? Dat raakt je veel dieper. De boodschap die Haak formuleert is gesproken tot het hart van de kerk. Zit dat op de goede

plaats? En zou dat iets te maken hebben met de moeizame situatie waarin we ons bevinden? Kortom: de moeite waard om eens **rustig** naar te luisteren. Vandaag wil ik iets van de boodschap doorgeven. De volgende week hoop ik er op in te gaan. Tussen haakjes staan de nummers van de bladzijden.

Israël

Om te laten voelen waar het probleem ten diepste zit, wijst Haak op de geschiedenis van Israël. Het volk had van begin

af aan de belofte, dat het voor heel de wereld tot een zegen zou zijn. Onverbrekelijk was Gods liefde tot zijn volk. Maar dat was niet Gods einddoel. God had in en via Israël de hele wereld op het oog, de kerk die komen zou. In het Oude Testament mocht Israël nog niet over zijn grenzen heen. Wel mocht het de omliggende volken al prikkelen tot nieuwsgierigheid en jaloersheid. Ook zong het al van alle volken die in Jeruzalem ingeschreven zouden worden (Psalm 87). Maar verder was het nog in afwachting van de dingen die gebeuren zouden. Dán zou het zijn visum krijgen voor ontvangst in andere landen. Wat gebeurde evenwel? Israël verloor zijn inzicht in zijn positie, en zijn uitzicht in de wereld. Terwijl God hard aan het werk was om de Christus geboren te laten worden, begon het volk te denken dat de wachtkamer het werkelijke leven, de uiteindelijke bedoeling van God met de kerk was. De 'ultieme realisatie van Gods liefde' (37). Wat een zelfoverschatting! Maak waarschuwt om hierover niet te hard te oordelen. Het duurde allemaal ook zo lang. En dan is het te begrijpen, dat mensen zich verschansen. De volken waren niet weinig gevaarlijk, verdediging was volop nodig. Het is voorstelbaar dat de grote wereld uiteindelijk meer als bedreiging dan als doel werd gezien. En toch was het fout. Israël, de kerk van toen, had een onjuist beeld van zichzelf. De parallel naar de kerk van nu is duidelijk, méér dan herkenbaar.

Heilige Geest

De uitstorting van de Heilige Geest is voorspeld met woorden, die genezing van de wereld aanduiden. Denk aan het visioen van de tempelbeek (Ez. 47). Levendmakend water stroomt uit de

tempel de wereld in. Datzelfde water zal uit ieders binnenste vloeien. Zo belooft Jezus aan de mensen die in Hem geloven. In beide aanzeggingen dus duidelijk een *beweging* naar de volken toe, de samenleving in.

Wanneer de Geest wordt uitgestort op de gelovigen, is dat niet zozeer om ze te bekeren maar om ze te *mobiliseren*, zodat ze gaan spreken en getuigen van Christus, de bron van leven (41).

De kerk, zoals God haar bedoelt, is in beweging. Zij trekt de wereld in. Zij verkondigt het evangelie op zo'n manier, dat niemand meer kan zeggen: wat bedoelt u? Geen verheerlijking van eigen 'talen', geen *afscherming* van de eigen identiteit, maar verheerlijking van Christus is het motief van haar bestaan (45).

Verkondiging

Een belangrijk woord bij Haak is 'verkondigen'. Wat is dat? Het is niet op de preekstoel gaan staan en een preek houden voor eigen mensen. In de Schrift heeft verkondigen altijd te maken met het aanspreken van niet-Christgelovigen, Joden en Grieken, om hen voor Christus te winnen. **Hun** leven gaat daardoor open, wordt genezen en krijgt perspectief. Daarna komt er uiteraard vervolgonderwijs, maar dat is niet de eerste betekenis van verkondiging (51).

Dorp zonder muren

De tijd van oppotten is voorbij (55). Alsof de kerk opgesloten zou zitten binnen haar eigen muren. De kerk heeft geen muren en geen grenzen, zij is als een open dorp, terwijl de Here zelf haar vurige **muur** zal zijn. Daarin ligt haar bescherming én haar manier van werkelijk in de wereld aanwezig zijn. Haar identiteit geeft zij op die manier niet prijs, maar die zal zo juist blijken.

De tijd van Jeruzalem is voorbij; Jezus stuurt de zijnen de wereld in. Zó zal de kerk kerk zijn. Niet tussen vestingmuren, grachten en ophaalbruggen, één en al verdediging. Maar altijd op *andermans* grond, in een open situatie, midden tussen de volken, de tegenstanders, de dwalenden, de zoekenden, die anders verloren gaan.

De kerk als bolwerk

Toch is het in de geschiedenis anders gegaan. In de tijd van de Reformatie hebben mensen als Luther en Calvijn zich tot het uiterste ingespannen om de kerk weer terug te krijgen bij de zekerheid van het heil in Jezus Christus. Daarbij hadden zij veel te verdedigen en moesten hoge muren worden opgetrokken. Er was geen ontkomen aan, dat was toen nodig. De belijdenisschriften uit die tijd ademen een sterk verdedigende sfeer, en cirkelen vooral om de betekenis van de verzoening in Christus. Dat was toen aan de orde. Maar wij zouden vandaag een ernstige fout maken, als wij nog steeds in die verdediging zouden zitten, en het daarbij zouden laten. De leer van de Reformatie, waarin het evangelie bewaard werd, vraagt om uitbouw. We hebben niet alleen de Zoon ontvangen, maar ook de Geest. De omslag van Pinksteren, dat nu het evangelie wordt verkondigd aan de *ongelovigen*, komt in de belijdenissen niet voor (62). In de tijd van toen is dat te begrijpen, de kerk **was** veel met zichzelf bezig. Maar als ze nu nog steeds voornamelijk met zichzelf bezig is, is ze niet zoals God haar bedoelt. Dan wordt ze toch dat bolwerk, verdedigend, ontoegankelijk, onbereikbaar, niet echt in de wereld. Verkondiging is geworden tot een intern gebeuren. En bovendien zó, dat zij is toevertrouwd aan slechts enkele

mensen, de predikanten. De indruk wordt gewekt, dat je geleerd moet zijn om te getuigen van Gods grote daden. Zo wordt de verkondiging dubbel geïsoleerd: eerst binnen de kerk en vervolgens binnen het ambt.

Verlangen

In dit verband gebruikt Haak zeer duidelijke woorden, om aan te geven dat God zijn kerk **z6** niet heeft bedoeld. Hij spreekt het verlangen uit, dat de kerk radicaal zal veranderen. Niet dat bolwerk, maar liever van die flapperende tenrdoeken, waar ieder in en uit **kan** lopen (67). Geen strakke leerstelling, maar een vastberaden keuzebepaling voor Christus. Niet knetterig, als een kruidenier die voor al oog heeft voor zijn eigen klanten, maar met de allure van een bedrijf dat in de wereld grote kansen heeft. Weer als kerk, die *aanwezig* is op de kruispunten en bij de brandhaarden van het bestaan.

Organisatie

Dit alles vraagt tenslotte ook een andere organisatie. Nu is de verkondiging opgeborgen binnen het ambt. Erger nog, zelfs onder de predikanten wordt onderscheid gemaakt: slechts enkelen krijgen de taak missionair te zijn. Zo is de kerk als een groot gebouw (voor zichzelf), met een aangetimmerd hokje voor de evangelisatie (72). De enkeling die op die manier aan zending of evangelisatie doet, is niet zelden zeer gefrustreerd door het gebrek aan meeleven in de kerk. En niet alleen die enkeling, daar is ook de stroom kerkverlaters die niet langer onder de indruk zijn van de zelfverdediging van een kerk, die voornamelijk bezig is met zichzelf. De belangrijkste verandering zal daarom zijn, dat we met elkaar opnieuw ontdek-

ken dat de kerk evangelisatie er niet *bij* doet, maar dat het haar *weren* is om de grote daden te verkondigen van God, die Raar uit de duisternis riep tot zijn wonderbaar licht. En dat zij ter wille van die verkondiging zich moet opstellen *in de wereld*. Dat uitgangspunt zal dan doorwerken in de hele organisatie.

In een volgend hoofdstuk geeft Haak daartoe enkele praktische aanzetten. Zijn we bereid ons opnieuw te bezinnen over de formele structuren die wij nu als kerk hanteren? Bij de kerkenraad bijv. ligt zoveel verantwoordelijkheid, dat alle commissies daaraan onderworpen zijn. Ruiten de kerkenraad om kan weinig gebeuren. In de praktijk blijkt daardoor veel inzet, energie en tijd verloren te gaan. Kunnen **we** ons daarom niet heter organiseren in kleinere kernen? In het buitenland is die opzet volop in ontwikkeling. De laagdrempelige huisgemeente keert terug.

De kracht van het evangelie

Op die manier zal de kerk de kracht van het evangelie herontdekken (87). Waartoe God mensen in staat stelt, die als christenen aanwezig zijn in de wereld. Ze zullen zijn hulp ervaren, als ze zich kwetsbaar opstellen. Waar de wereld naar zoekt is liefde, echte liefde. Die kunnen we haar royaal betonen, want door die liefde bestaat de kerk. Zoekende liefde, door de kracht van de Geest. Tot hiertoe een (beperkte) weergave van de boodschap van dit hoekje. Een boodschap waar niemand omheen kan. De indringende vraag is: zijn wij nu kerk zoals God bedoelt?

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

uit de kerken

Radiokerkdienst

Op D.V. 13 februari a.s. (17:00 uur) zal de Stichting Zendtijd voor Kerken een radiokerkdienst uitzenden vanuit de Gereformeerde Kerk te Alphen a/d Rijn. Voorganger zal in deze dienst zijn drs. K. de Vries.

...laten wij najagen wat de vrede en de onderlinge opbouw bevordert....

Rom.14:19

Je hebt van die mensen die alles op alles zetten om bijv. hun verzameling te completeren. Ze hebben er heel veel voor over.

En als ze weer iets aan hun verzameling kunnen toevoegen

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L. Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DRS. B. BOS,
DRS. I.D. HAARSMA, DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DR. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, J.M. DE JONG,
DRS. A.S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Dr. Damstraat 174, 8262 GJ Kampen.
Tel. (0381) 3310886.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

UITGEVER:

Print Media bv, Bedum. Technische Realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum.

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum
Telefoon: 050 - 3013636. Fax 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie)
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank 66 30 92 620

ABONNEMENT:

f 92.50 per jaar Studenten f 77,- per jaar
(binnenland), f 179,- per jaar (buitenland,
zeepost). Opzegging dient 1 maand voor
het verstrijken van het lopende jaar te
geschieden

Losse nummers f 2,50 (incl. Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar
bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit het blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

laten ze je dat trots zien. Je ergens zo voor inzetten heeft een heleboel te maken met dat woord 'najagen' uit Rom.14. Wat jagen we na in de gemeente? Onze overtuigingen? Meninge? Paulus heeft het erover dat we de onderlinge vrede en opbouw zullen najagen. De dingen van de vrede en de dingen van de opbouw van elkaar. Dan gaat het om aanwijsbare daden in de gemeente die op die manier dienen. In het bijzonder heeft Paulus dan het oog op hen die eigen rechten en eigen 'gelijk' prijsgeeft terwille van het welzijn van de ander. Ons recht zal altijd staan onder de wet van de liefde.

Opbouw. Dan gaat het om je plek in de gemeente. want opbouw houdt meer dan een mens in. Je bouwt elkaar op. Ech- te opbouw vind je daar waar je je eigen plek krijgt OM aan de ander -bij allerlei concrete kwes- ties- diens eigen plaats te laten. Het gaat maar niet om eigen ver- antwoordelijkheid en wat je zou mogen, maar het is van groot belang te doen wat heel de gemeente kan opbouwen.

Als je daarover nadenkt, levert dat heel wat op. Want zo simpel staat het op papier. Maar is het dal in werkelijkheid ook? Hoe geef je dat vorm? En wat is opgeefbaar?

Maar lees je even verder door, tot in hoofdstuk 15, dan merk je dat daar een sleutel ligt om te weten waar het nu echt om gaat. Het gaat zegt 15:5: de verheerlij- king, eendrachtig, uit één mond

van de God en Vader van onze Here Jezus Christus.

Uit de opbouw van de gemeente, **waas** je je voos inzet, waarbij je ook zelf ingeschakeld bent en wordt, komt die verheerlijking van God voort. Daarin vind je elkaar. Naar het voorbeeld van de Here Jezus. Zo wil Hij het, dat we bij alle onderlinge verschei- denheid op het ene doel van de opbouw van elkaar gericht zijn op verheerlijking van God.

En het zal vast niet voor niets zijn dat Paulus hier over de Here spreekt als over de God van de volharding en de vertroosting!

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda

Rectificatie:

In de eerste kolom van pag. 717 moet in regel 13114 gelezen worden: "heersen over de zon- de" in plaats van "heersen over hem. de man".

'Egidius, waer bestu bleven? Mi lanct na di, gheselle myn"

J.T. Oldenhuis

*Na een bezoek aan mijn vriend die Alzheimer heeft
Voor allen die er nog zijn en er niet meer zijn,
vaders, moeders, grootouders, vrienden,
kinderen Gods, mensen Gods,
eens bijna goddelijk gemaakt,
nu vervreemd van zich zelf,
wandeland in de nevelen der onbereikbaarheid:
voor u een eerbewijs vanuit de verte
een bloem van liefde
opdat wij niet vergeten
wie u bent geweest,
wie u bent:
Gods kinderen, bijna goddelijk gemaakt,
voor eens en altijd.*

Langzaam komt het.
Niemand die het merkt.
Een woord is even weg.
Straks duikt het zo maar weer op. Je weet het zo maar wees.
Je glimlacht wat. Hoe had ik dat loch?
Zoeven kon ik er niet op komen en nu is het nooit weggeweest, lijkt het wel. Cijfers, getallen.
Maar ja daar heeft nu eenmaal niet iedereen een geheugen voor, nietwaar? "Heb jij dat ook? Man, dat heb ik al jaren!"
Waar ligt dat boek? Met ligt altijd op dezelfde plaats.
En nu is het er niet meer. Ik weet het zeker, dat ik het daar heb neergelegd. Wie heeft het in zijn vingers gehad?
Waarom leggen ze het dan niet weer terug op dezelfde plaats.
Al dat gezoek, daar word je niet goed van.. "Wind je nu niet op. Hier ligt het immers. Daar heb je het zelf neergelegd!"
Ergens in de hersenen gebeurt iets. Het doet geen pijn.
En je weet liet niet.

Gewoontes die zich vast zetten.
Achterdocht die soms even omhoog komt. Een indruk die niet meer wordt gecompenseerd.
Het vermogen tot relativiseren slijt uit.
En dan is ineens alles weer goed. Het terugvinden van de ander.
Een misverstand.
Tien misverstanden.
Een schaamtegevoel.
"Wat raar hè, dat ik dat dacht, niet?"
"Gelukkig, mijn verstand is nog goed"
"Het lijkt me ook zo erg, als dat niet meer fungeert"
Onhoorbaar als een kat sluipt het dichterbij. De deken schuift langzaam over het leven heen.
Er zijn indrukken die niet meer worden gecompenseerd.
Een confrontatie kan verhoudingen voor altijd bevriezen.
Er gaat zoveel voorbij.
Het goede woord wordt onvindbaar.
Ogen die in de verte kijken.
Een mens wordt afgebroken.

Wat overblijft wordt door de huid bijengehouden.
Dat is alles.
Kinderen verliezen vaders.
Echtgenoten hun partner.
Vrienden hun vriend.
Kleinkinderen begrijpen het niet.
"Opaatje" zegt iemand.
Een mens dwaalt rond en vindt zijn weg niet meer
Zinnen zijn als vogels die nooit meer op hoogte komen:
ze vallen afgeschoten neer nog voor ze de vleugels hebben uitgeslagen.
Lopen zonder doel.
Kijken zonder zicht.
Horen zonder begrip.
Leven zonder leven.
Ik hoor een lied dansend komt het aan over de bergen **van** verdriet een fluit, in cadansen die niet ophouden,
meenemen tot over de horizon, het **zingt**, het houdt niet op het zingt en zingt maar door het danst
"Doch weichet, ihr tollern, vergelichen Sorgen!
Mich rufet mein Jesus, wer sollte nicht gehn
Nichts, was mir gefällt
Nichts! Nichts! Was mir gefällt, **Besitzet die Welt.**
Erscheine mir, seliger, frühlicher Morgen
Verklaret und herrlich vor Jezus zu stehn."

(Uit: J.S.Bach, Liebster Gott, wenn wird ich sterben, Cantates BWV 8)

Ds. J.T. Oldenhuis is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Zuid

(1 Korinthiers 11:2-16)

achtergronden

Een macht op je hoofd?

Je zult toch maar een macht op je hoofd moeten hebben! Geen wonder dat er meningsverschil is over de betekenis van dit Schriftgedeelte, met name over vers 10, waar we lezen dat de vrouw een macht op het hoofd moet hebben vanwege de engelen. De eerste vraag is natuurlijk wat het woord 'macht' in dit verband betekent, en verder **wat** daarbij de rol van de engelen is.

Voor 'macht' wordt in de oorspronkelijke Griekse taal het woord 'exousia' gebruikt, dat gewoonlijk 'bevoegdheid' betekent, de bevoegdheid of de vrijheid om iets te doen of niet te doen. In de hoofdstukken 8-10, waarin Paulus spreekt over onze christelijke vrijheid, komt hetzelfde woord acht keren voor, en zeven van die acht keren is dat in onze NBG-1951-vertaling weergegeven met 'bevoegdheid'. Dat alleen al **zou** een reden zijn het zo ook weer te geven in hoofdstuk 11:10, 'Daarom moet de vrouw een bevoegdheid op het hoofd hebben, vanwege de engelen'.

Daar komt nog hij dat in hoofdstuk 7:4 het werkwoord 'de bevoegdheid hebben' of 'de beschikking over iets hebben' ook in verband met de relatie tussen man en vrouw wordt gebruikt: "De vrouw heeft niet zelf over haar lichaam te beschikken, doch haar man; en eveneens heeft de man niet zelf over zijn lichaam te beschikken, doch zijn vrouw". Hier leert de Bijbel dat in dit opzicht, juist binnen het huwelijk dus, de man en

de vrouw gelijke rechten en verplichtingen of dezelfde bevoegdheid hebben.

'Tekenen van bevoegdheid'

Het is in deze context van bevoegdheden dat de apostel in hoofdstuk 11 er over gaat spreken hoe, wanneer men in Corinthhe als gemeente samenkomt, er verschil moet zijn tussen het als mannen en als vrouwen bidden of profeteren. Zowel mannen als vrouwen hebben daartoe de vrijheid of bevoegdheid, maar de mannen moeten daarbij het hoofd onbedekt houden, terwijl de vrouw daarbij een 'macht' of beter, een 'teken van bevoegdheid' op het hoofd moet hebben. Daarmee moet een vrouw, als ze optreedt in het openbaar, bijvoorbeeld als ze voorgaat in gebed of profeteert, dus haar bevoegdheid als vrouw daartoe laten zien.

Er zijn dus verschillende 'tekenen van bevoegdheid' voor mannen en voor vrouwen bij het in het openbaar bidden of profeteren. En dat is echt niet zo vreemd. Laat me dat duidelijk maken met het voorbeeld van een rijbewijs, het teken **van** bevoegdheid om op de openbare weg een motor-rijtuig te besturen. Dat rijbewijs kan, om twee mogelijkheden te noemen, een R- of een C-bevoegdheid aangeven (het besturen van een personen-auto, of van een vrachtauto). Een auto-bestuurder moet dan ook het juiste rijbewijs of 'teken van bevoegdheid' op zak hebben

en kunnen tonen, vanwege de politie-beambten. Die zijn immers aangesteld om daar op toe te zien. Als automobilisten hun bevoegdheid niet kunnen tonen mogen ze niet verder, maar moeten ze hun vehikel laten staan. Dat is verre van eervol, iets om je over te schamen. Daarmee vergelijkbaar is de bevoegdheid om in het openbaar te bidden of te profeteren. Mannen en vrouwen die dat doen moeten hun verschillende bevoegdheid kunnen tonen; ze moeten een verschillend 'teken van bevoegdheid' laten zien. Vandaar dat de apostel zegt in vers 10: "Daarom moet de vrouw een 'teken van bevoegdheid' op het hoofd hebben (u kunt dat vergelijken met het een geldig rijbewijs op zak moeten hebben, een zichtbaar bewijs dus), vanwege de engelen".

De taak van de engelen, Een volgende vraag is welke taak de engelen in dit verband hebben. De Bijbel leert ons in Hebr. 1:14 dat de engelen dienende geesten zijn, die uitgezonden worden ten dienste van hen die het heil zullen beërven. **Ze** treden op als boodschappers die boodschappen van God aan de mensen overbrengen (zie ook Hebr. 2:2, Gal. 3:19, en geschiedenissen in het Oude en het Nieuwe Testament over engelen die aan mensen verschenen **zijn** met een boodschap van God). In Paulus' tijd waren er mensen met bijzondere profetische gaven, die speciale boodschappen van God aan mensen overbrachten (denk aan Agabus en de vier dochters van Philippus, Hand. 11:28vv en

21:9vv). Zulke boodschappen ontvingen ze dus door de bemiddeling **van** engelen.

Ook lezen we in de Bijbel dat onze gebeden tot God komen door bemiddeling van engelen. Zie Openbaring 8:3 en 4, een visioen waarin Johannes ziet dat aan een engel "werd veel reukwerk geschonken om het te geven, **met** de gebeden van alle heiligen, op het gouden altaar voor de troon. En de rook van het reukwerk, **met** de gebeden der heiligen, steeg uit de hand van de engel **voor** Gods aangezicht op".

Dat is dus volgens de Bijbel de taak van **de** engelen; het verkeer tussen God en de mensen onderhouden; ten dienste van de gelovigen boodschappen van God en gebeden tot God brengen.

Zoals nu de politie van hen die autorijden het juiste 'teken van bevoegdheid' moet zien om ze op de openbare weg toe te laten, zo moet aan de engelen het vereiste teken van 'bevoegdheid' om in het openbaar te mogen bidden of profeteren getoond kunnen worden. opdat zij die gebeden naar God zullen brengen, of Gods boodschap aan hen door zullen geven.

Hoe de vrouw haar bevoegdheid toont

Maar nu komt uiteraard de vraag op: hoe moet een vrouw aan de engelen laten zien dat zij de bevoegdheid heeft om in het openbaar te bidden of te profeteren? Het antwoord op die vraag is heel eenvoudig: dat toont ze door aan de engelen te laten zien dat ze metterdaad haar plaats als **vrouw** kent en inneemt, dat ze als vrouw zichzelf is. Je kunt het ook zo zeggen. dat ze zich als vrouw identificeert.

Maar wat is dan haar identiteitsbewijs daarvoor? In die tijd en in die cultuur kon je dat zien aan de manier waarop haar hoofd was

bedekt; niet in het openbaar optredend **met** een onbedekt hoofd of zelfs kort-geknipt haar, doende alsof ze een man was, of in haar kleding en manieren optredend alsof ze aan de man gelijk zou zijn. Niets bijzonders. Zo geldt het vandaag **en** in onze cultuur net zo goed. De vrouw moet in haar optreden in het openbaar zich als vrouw laten kennen en zien, in overeenstemming met de plaatselijke gewoonten (die niet altijd en overal gelijk zijn), of desnoods, als die gewoonten juist alle onderscheid uitwissen, in strijd met zulke gewoonten. Waar het om gaat is: ze moet zichzelf 'als vrouw' identificeren!

Het is echter niet zo dat wat haar als vrouw identificeert onderworpenheid aan de man symboliseert. Zo is die 'macht' op haar hoofd vaak uitgelegd, als een teken van onderworpen zijn **aan** de macht van de man. 1) Daarom moeten in sommige kringen de vrouwen in de kerk een hoedje dragen, iets wat hier zeker niet wordt bedoeld. Nee, het is net andersom. Wat haar onderscheidt van de man symboliseert niet haar onderworpenheid, maar haar vrijheid, haar bevoegdheid. Als ze zich maar als vrouw gedraagt en vertoont. dan laat ze juist daarmee haar bevoegdheid zien.

Waarom Paulus hier zo over schrijft

Er was uiteraard een reden voor Paulus om hier zo uitvoerig over te schrijven. Kennelijk waren er in de gemeente te Korinte vrouwen die, uit het feit dat sinds Pinksteren ook zij in het openbaar bidden en profeteren mogen, de conclusie trokken dat ze dus in alles, tot in hun manier van kleden toe, konden doen alsof ze mannen waren, of in elk geval aan hen gelijk. In plaats dat ze haar eer stelden in haar vrouw

zijn en dat ook uiterlijk toonden gingen ze misbruik maken van hun christelijke vrijheid. Het is dan ook met het oog op zulke dames dat Paulus zegt: ze doen precies het omgekeerde van wat een echte vrouw doet. die zich geëerd voelt door de vrijheid en de bevoegdheid die ze als vrouw heeft. Ze doen **haar** hoofd schanden aan; het is hetzelfde alsof ze zich kaal laten scheren; laten ze zich dan ook maar het haar laten afknippen. Met andere woorden, zulke vrouwen doen onnatuurlijk. En dus zegt Paulus in vs 13: "oordeelt zelf", iedereen kan dat toch zien en tot dat oordeel komen! Ja, iedereen: maar zeker zij die geloven in de God die ons mannelijk en vrouwelijk geschapen heeft en toen zei dat het zo goed was. Met name christenen moeten tot dat oordeel kunnen komen. Juist christenen moeten maar gewoon, dat is natuurlijk doen. Want als ze dat niet doen, dan kunnen ze ook niet als profeten optreden, en dan zijn ook hun gebeden bij God onaanvaardbaar. Immers, geen engel brengt ze dan tot God!

1) Er zijn commentaren die toegeven dat volgens de regels van de Griekse grammatica het vreemd is de 'macht' op het hoofd van de vrouw zo op te vatten, in plaats van als een teken van haar bevoegdheid. Zie bijvoorbeeld Tyndale New Testament Commentaries; Dr. Jos Keulers, De Brieven van Paulus; en in het bijzonder Dr. F.W. Grosheide's commentaar, die probeert de twee betekenissen 'bevoegdheid' en 'onderworpenheid' samen te doen gaan.

Ds. D. de Jong is emeritus-predikant van de Ebenezer Canadian Reformed Church te Burlington-Ont., Canada, en woonachtig te Dordrecht.

ZORG VOOR BEHEER VAN (KERK)GEBOUWEN DRUKT STEEDS ZWAARDER

C.P. Voorberg

Kerk in orde

Sinds begin 1999 zijn de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) vertegenwoordigd in het CIO-K. Dit staat voor Commissie Interkerkelijk Contact in Overheidszaken - Kerkgebouwen. De heer C.P. Voorberg uit Hardinxveld-Giessendam is hierin vertegenwoordigd, mede namens Deputaatschap relatie Kerk en Overheid. Door allerlei regelgeving van de Rijksoverheid nemen de lasten van beheer van kerkelijke gebouwen toe. Enkele voorbeelden daarvan worden in dit artikel beschreven.

Lasten

Plaatselijke kerken krijgen in toenemende mate te maken met Rijksregelgeving en dientengevolge met soms aanzienlijke lasten verzwaringen. Een aantal beroeps- en rechtsprocedures zijn hiervan het gevolg. Zo hebben sommige gemeenten het middel **Baatbelasting** ontdekt. Het gaat hierbij om een vorm van belasting die stedelijke investeringen omslaat naar eigenaren van het betreffende of aanliggende gebied. Voorbeeld hiervan zijn kerken in Breda, waar de kosten van de (her)inrichting van een plein voor de kerk wordt omgeslagen ten laste van fl. 6000,- per jaar. Ook de zogenaamde **Ecotaks** pakt ongunstig uit voor kerkgebouwen. Door de omvang en vorm zijn deze gebouwen doorgaans moeilijk te isoleren en kennen ze een inefficiënt stookpatroon. Via de Ecotaks kunnen particulieren -fiscale- compensatie krijgen voor de steeds stijgende energielasten. Voor kerken geldt dit niet. Rij ketelvervanging zijn moder-

nere systemen voorhanden, die het stookgedrag gunstig kunnen beïnvloeden (cascade systemen).

WOZ

De Wet Onroerend Zaakbelasting (WOZ) is een veel voorkomend punt van twist met gemeente besturen. Er lopen vele gerechtelijke procedures tot de Hoge Raad toe, om de hoogte van de aanslag te bestrijden. Volgens de wet zijn kerkgebouwen hiervan vrijgesteld, indien ze in hoofdzaak (70%) voor openbare erediensten worden gebruikt. Toch worden veel monumenten voor WOZ aangeslagen. Met name bijgebouwen, zoals kosterswoningen, aparte verenigingsgebouwen, pastorieën etc. vallen wel onder deze wet, al hoewel de gemeentewet ook mogelijkheden voor vrijstelling biedt. Voor de komende herwaardering periode 2001-2004 is het zaak dat kerken alert zijn op (te hoge) aanslagen. Vóór 1 maart 2001 moeten de WOZ-beschikkingen door ruim 530 gemeenten zijn verzonden. Het betreft hier ongeveer 7,5 miljoen

onroerende zaken die op Peildatum 1 januari 1999 zijn getaxeerd. Via CIO-K zijn modellen voor bezwaarprocedures te verkrijgen.

Milieu

Kerkelijke gebouwen vallen onder de wet Milieubeheer. Hierbij speelt met name het aspect **geluidshinder** een grote rol. De geluidsisolatie van kerkgebouwen is doorgaans niet optimaal en vooral in de zomer staan ramen open en kan dit tot geluidsoverlast leiden.

(Kerk)gebouwen waarin geluidshinder ontstaat ter voorbereiding van de erediensten zijn hiervan vrijgesteld. Het luiden van klokken valt onder de wel 'Openbare manifestaties'.

Ruimten voor oefenen van koren, orkesten etc. die niet direct betrekking hebben op erediensten zijn wel vergunningsplichtig. Ten aanzien van de meldingsplicht van kerken voor deze wet bestaat nog geen duidelijkheid.

Indien omwonenden klagen over geluidsoverlast dient dit zoveel mogelijk te worden voorkomen. In het geval dat kan worden aangetoond dat dit voor ca. 70% van het gebruik betrekking heeft op de (voorbereiding) van erediensten, zal juridisch gezien geen problemen worden verwacht. Verenigingsgebouwen kunnen te maken krijgen met de Algemene maatregel van bestuur betreffende Horeca.

Als eerder genoemde regelgeving samenvalt wordt het extra complex.

Antennes

Nogal wat kerken worden door exploitanten van mobiele telefoons benaderd om voor door-gaans riante vergoedingen plaatsing van antennes op (toren)gebouwen toe te staan. Daar zitten echter nogal wel technische- en juridische consequenties aan vast. CTO-K heeft een modelcontract, waarin vrijwel alle relevante zaken zijn vastgelegd. Aandachtspunten zijn onder andere: de bescherming van bouwkundige elementen en constructie (dakbedekking, metselwerk, leidingen), verzekeringen, storingen van geluidsapparatuur (ringleiding) in kerken en de vergoeding. Over de esthetische kant van de zaak valt zeker ook te twisten. Voor monumenten is een aparte vergoeding vereist.

Vragen leven ook voor de mogelijke schadelijke gevolgen van de straling. Door vele deskundigen en ook door het ministerie zijn diepgaand en uitvoerig de stralingseffecten onderzocht. Hieruit blijkt dat alleen binnen een straal van enkele meters en zeer gericht mogelijk enige gezondheidsschade kan ontstaan. In de praktijk is dit verwaarloosbaar.

Monumenten

In 1997 zijn de monumentensubsidies drastisch beperkt en de regelingen gewijzigd. Deze problematiek is complex en per gemeente én per provincie verschillend. Er wordt overleg gevoerd met de stichting Nationaal Restauratiefonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg te Zeist. Over heel ons land bezien heeft de Wetenschapswinkel voor Economie van de Rijksuniversiteit Groningen becijferd dat de kerken in 2003 jaarlijks bijna 50 miljoen gulden meer kwijt zullen zijn dan in 1994. Oorzaak hiervan is de regelge-

ving van de overheid die op alle fronten verscherpt wordt. Door de ontkerkelijking is de zorg voor de monumentale kerken bovendien een steeds zwaardere last voor steeds minder mensen. In de komende jaren zullen ongeveer 18.000 jonge monumenten worden toegevoegd aan de monumentenlijst - nu zijn dit er circa 48.000. Het budget van monumentenzorg zal de komende jaren worden gehalveerd tot 24 miljoen in 2003. Ook de herbestemming van kerkgebouwen is een voortdurende zorg. Nu hebben we in onze kring niet zoveel monumenten, maar gelet op de toevoeging van jonge monumenten krijgen we de komende jaren er toch meer mee te maken.

Overige zaken

Ten gevolge van de **Arbo-wetgeving** nemen veiligheidseisen voor kerkbeheerders aanzienlijk toe. Inspecties op daken, onderhoud door personeel van aannemers of vrijwilligers, kosters en bezoekers vallen onder deze wet. Van kerkbeheerders wordt gevraagd een risico inventarisatie te maken. Ook hiervoor zijn modellen beschikbaar. Ook kan men dit uitbesteden bij een Arbo-dienst. Bij verbouwingen van kerkelijke gebouwen kunnen we aanlopen tegen het **auteursrecht** van architecten. Indien de vormgeving van het gebouw aanzienlijk wordt gewijzigd kan dit als aantasting van de architectonische schepping worden beschouwd en hebben architecten het recht dit te (laten) verhinderen. Na 50 jaar na het overlijden van de architect vervalt dit recht. Er zijn voorbeelden in den lande waarin dit via een civiel proces is belet. Het verdient aanbeveling om in dergelijke gevallen vooraf te overleggen met betrokken ontwerper. In de meeste gevallen zijn de plannen

in goed overleg te realiseren. In sommige gemeenten zijn zogenaamde **gebruiksvergunningen** voor kerkelijke gebouwen vereist. Hierin krijgt met name het aspect 'brandveiligheid' een accent.

Ruim een jaar deelname aan het CTO-K levert veel informatie en inzicht in het bouwen en beheren van kerkelijk onroerend goed. Met name de uitwisseling van ervaringen en het gezamenlijk optrekken in de richting van de overheid is zinvol. De grote kerkgenootschappen hebben een veelvoud aan problemen in vergelijking met onze kerken. Maar ook op kleinere schaal komen wij in bespreking met het Platform Commissies van Beheer en 'de vakgroep kosters' van het GMV veel herkenbare zaken tegen. Vragen of opmerkingen **zijn** bij laatst genoemde instanties dan ook altijd welkom.

Dhr. C.P. Voorberg is lid van CTO-K en deputaatschap relatie Kerk en Overheid en woont te Hardinxveld-Giessendam.

Lied 39:

Vrees niet, gij land,
verheug u en wees blijde

lied van de week

Een bekend bijbelhoofdstuk is Handelingen 2, waarin de toespraak van Petrus staat die hij op het Pinksterfeest in Jeruzalem hield. In deze preek citeert de discipel uit Joël 2: "En *het zal zijn in de laatste dagen, zegt God, dat Ik zal uitstorten van mijn Geest op alle vlees....*"

Het lied van deze week is een bijbellied naar Joël 2:21-24 en 28-32. In Handelingen 2 (vers 17-21) worden alleen de verzen 28-32 geciteerd. De dichter van dit lied, Jan Wit (1914-1980), heeft echter ook de verzen 21-24 uit Joël 2 berijmd. In het lied zijn de verzen 21-24 en 28-32 als volgt over de strofen verdeeld:

Strofe 1 & 2: vers 21-22

Strofe 3: vers 23-24

Strofe 4: vers 2Ra

Strofe 5: vers 2Xb

Strofe 6: vers 29

Strofe 7 & X: vers 30-31

Strofe 9: vers 32

In Joël 2 stelt de Here – als antwoord op Fsraëls bede en boete – zijn volk een rijke oogst in het vooruitzicht. Sprekend over de oogst komen we vanzelf bij het joodse oogstfeest terecht. Dat feest werd vijftig dagen na het feest van de ongezuurde broden (Pasen) gevierd: het zogeheten 'wekenfeest', waarop God gedankt werd voor de binnengehaalde oogst. Dit is dus het joodse Pinksterfeest waarover we onder andere lezen in Exodus (23:16, 34:22), Leviticus (23:15-21) en Deuteronomium (16:10). In Leviticus 23 staat dat het volk tijdens het wekenfeest de Here de 'eerstelingen' moet offeren. Die eerstelingen vertegenwoor-

digden symbolisch de hele oogst. Overigens wordt op vergelijkbare wijze in het Nieuwe Testament (Rom. 8:23) de Geest de eersteling, de eerste gave genoemd; Hij vertegenwoordigt de totale verlossing die komen zal. Het joodse oogstfeest is later ook het feest van de wetgeving bij de Sinaï geworden. Met Pasen vierden de jaden de uittocht uit Egypte, vijftig dagen later werd herdacht dat Jahwe zijn wet op Horeb gaf. Maar deze invulling kreeg het feest pas na de verwoesting van de tempel. Het lied valt in twee delen uiteen. In de eerste drie coupletten valt het accent op het oogstfeest, terwijl de strofen 4 tot en met 9 vooral zingen over de gave van de Geest. De overgang tussen deze **twee** delen, dus tussen strofe 3 (Joël 2:23, 24) en 4 (Joël 2:28) is hechter dan men misschien op het eerste gezicht zou denken. Het woord 'daarna' (Joël 2:28, strofe 4, regel 1) verbindt wat komen gaat met de belofte die in het voorafgaande is verwoord. Petrus ziet die belofte echter op pinksterdag in vervulling gaan, en spreekt dan ook over 'het laatste der dagen'. Het woord 'daarna' heeft dus betrekking op de eindtijd. Wanneer we nog **iets** nauwkeuriger kijken, zien we nog een frappante verbinding tussen strofe 3 en 4. In Joël 2:28 staat dat de Geest **uitgestort** zal worden **op** al wat leeft. Voor 'uitstorten' wordt in de grondtekst een woord gebruikt dat letterlijk vertaald 'uitgieten' betekent. De Geest wordt 'uitgegoten'. Welnu, dat staat dan ook letterlijk in de vierde strofe van het lied: *Hij giet*

zijn eigen Geest in overvloed op vlees en bloed! En daarmee komt een logische verbinding met naar strofe 3 (Joël 2:23) aan het licht: zoals de vroege en late regens neerdalen en het land doen herleven, zo wordt de Geest als regen uitgegoten over Gods volk. In Joël 2:30 en 31 wordt gesproken over 'wonderen' die God in de hemel en op aarde zal geven. De tekenen die dan beschreven worden duiden op oordeel, wereldgericht. In het lied van Wit wordt – in nauwe aansluiting op de onberijmdede tekst – dit komende gericht als volgt verwoord: *zij zien de tekens van hef naadrend uur: bloed, rook en vuur* (str. 7) en *In bloed en duister zal het licht vergaan van zon en maan* (str. 8). Waar aanleiding van het woord 'daarna' zagen we al dat het lied eschatologische dimensies heeft. In het slotcouplet wordt dit nog eens onderstreept, want daarin vinden we diverse elementen die betrekking hebben op de eindtijd. Het 'zegel' in de tweede versregel doet denken aan Openbaring 7:3 en 9:4, waar gesproken wordt over mensen (knechten van God) die op hun voorhoofd een zegel hebben. In Joël 2:32 wordt gesproken over 'Jeruzalem'. Doordat Wit aan deze plaatsnaam het woord 'nieuw' verbindt ('nieuw Jeruzalem') brengt hij Joël 2 in directe relatie met Openbaring (21:9vv). Wat één woordje al wel niet kan doen...

Melodie

De melodie die Jan Wit voor zijn liedtekst koos, is bekend. Het

betreft de melodie die gecomponeerd is voor Marots berijming van psalm 101: *Vouloir m'est pris de mettre en écriture*. Deze berijming van Marot ging oorspronkelijk vergezeld van een andere melodie. Die werd hoogstwaarschijnlijk voor het eerst gepubliceerd in het Straatsburgse kerkboek *La forme des prieres et chants ecclesiastiques* uit 1545, waarvan het enige exemplaar in 1870 verloren is gegaan. Hoe dan ook, de melodie werd na een aantal jaren vervangen door de melodie die tot op de dag van vandaag bij psalm 101 staat. Die melodie verscheen in de bekende bundel *Pseaumes octante trois de David, mis en rime Française* (Genève 1551). Als componist staat de Loys Bourgeois te boek. Het lied, en dus ook de melodie, heeft een karakteristieke vorm. Dat wordt duidelijk uit het feit dat de vier versregels respectievelijk 11-11-10-4 lettergrepen hebben. Opmerkelijk is met name de beknopte slotregel. Dergelijke korte slotregels kennen we ook uit psalm 51, 64, 141, 53 en 22. De melodie, die in de zogenaamde hypolydische modus staat, moet vooral niet zwaar en log gezongen worden. Het is een opgetogen melodie die een vlot tempo vereist.

Gebruik

Dat dit lied uitstekend gebruikt kan worden met Pinksteren is duidelijk. In leerdiensten, waarin gepreekt wordt over zondag 19 en 20 kan dit gezang een plaats krijgen. De thematiek die in het lied aan de orde komt, maakt dat het lied ook past bij de openbare geloofsbelijdenis. Daarnaast kan het gezongen worden op 'biddag voor gewas en arbeid'.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont te Zuidhorn.

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

39 Vrees niet, gij land, verheug u en wees blijde

naar Joël 2:21-24 en 28-32

wijze: psalm 101

Loys Bourgeois 1551

r Vrees niet, gij land, ver-heug u en wees blij - de
en die-ren, weest ge - rust in bos - en wei - de.
Jong pas ont-kient, de wil - der - nis wmdt groen
in dit sei - zoen.
2 De wijn - stok bloeit, de vij - ge-boom zal dra - gen.
Dit zal een oogstfeest zijn van wel - be - ha - gen.
Si - on, ver-blijd u, want de He - re doet

u waar - lijk goed.

3 De regen zal, de vroege en de spade,
u teken zijn van goedheid en genade.
De beken zwellen en de vijvers zijn
weer koel en rein.

4 Daarna duet God de hoge hemd open
en antwoordt op uw bidden en uw hopen.
Hij giet zijn eigen Geest in overvloed
op vlees en bloed.

5 Die Geest geeft 's Heren woord in kindermonden.
De oude mannen dromen onomwonden.
De jongelingen zien een vergezicht
van vrede en licht.

6 Ja ook op wie de vrijheid niet genieten,
op slaven zal de Heer zijn Geest uitgieten.
Zij krijgen deel aan een vernieuwd bestaan
in 's Heren naam.

7 Zij zullen allen op de dag des Heren,
de grote, de geduchte, profeteren,
zij zien de tekens van het naadrend uur:
bloed, rook en vuur.

8 De geestesstorm aal door de wereld varen.
God zal zijn volle glorie openbaren.
In bloed en duister zal het licht vergaan
van zon en maan.

g En allen die naar 's Heren wegen vragen,
die van zijn grote naam het zegel dragen,
vieren in 't nieuw Jeruzalem het feest
van Woord en Geest.

Jan Wit (1914-1980)

Wat moet er mee in het nieuwe millennium?

In *Credo* van januari 2000 schreef dr. C. van der Kooi, dogmaticus aan de Vrije Universiteit, dat er in de laatste halve eeuw geweldig veel verloren is gegaan. Wat moeten we in ieder geval meenemen naar de nieuwe eeuw?

Het einde van onze eeuw geeft aanleiding terug te zien en vooruit te zien. Wat mij opvalt in diverse publicaties is de verbazing en de verwarring over de *ongelooflijke veranderingen* die we hebben doorgemaakt. Men stelt terecht vast dat althans in ons werelddeel de welvaart geweldig is gestegen, de standenmaatschappij is doorbroken, de toegankelijkheid van het onderwijs maximaal is vergroot voor de breedte van de bevolking. Menig ouder en grootouder stelt met verbazing vast dat kinderen en kleinkinderen tegenwoordig mogelijkheden hebben waar de voorgaande generaties eenvoudig niet van kon dromen. Allemaal zaken die tot *vreugde* zouden moeten stemmen. En toch: het wil met die vreugde niet recht vloten. Er is teveel dat *overschaduw*t. We realiseren ons maar al te goed dat we worden overstroomd door aanbod van goederen en informatie. Rijkdom en armoede zijn wereldwijd nog zeer verdeeld. We beseffen dat er in verhouding met een halve eeuw terug *een enorm verlig, is opgetreden nan kaders en vastigheden*. De kaders van kerken en christelijke organisaties zijn al lang doorbroken en moeten het opnemen tegen commerciële organisaties die op basis van succes beslag leggen op hun plek op de markt van het publieke leven. Wie in zijn omroepgids kijkt weet wat ik bedoel en wie afrekenet bij de pomp en zich eerst door een aanbod van alle mogelijke bladen en tijdschriften moet worstelen, ziet het voor ogen.

Heeft moeheid toegeslagen?

Wal moet er dan mee in de volgende eeuw? Of heeft de *moeheid* in de gereformeerde wereld toegeslagen en heeft men in feite het hoofd in de schoot van de moderne wereld te niste gelegd? Soms wees ik dat. Zoveel is wel duidelijk dat er niet zo heel veel mee kan. *Het* is net een reis waar slechts een beperkte hoeveelheid bagage toegestaan is. Wat daarin allereerst mee moet is *de bijbel* als het verhaal van God met de mens. We zullen ons meer dan in de gereformeerde theologie van de laatste honderd jaar wel gedaan is moeten realiseren dat *dit* een reisverhaal is. Christenen zijn *pelgrims*, mensen *onderweg*. Het betekent ook dat we er niet verbaasd over moeten staan dat we *een minderheid* zijn en vanuit een minderheidssituatie onze bijdrage moeten leren leveren aan het geheel.

De vraag 'wie is Jezus?'

Eén van de opvallende dingen in de theologie van de 20e eeuw is dat de christologie (de vraag '*wie is Jezus*') belangrijker is geworden. Het werd in sommige ontwerpen het dragend centrum. Dat lijkt mij belangrijk om mee te nemen. Dat noem ik dus als tweede. De neiging bestaat weer om in algemenere zin over God te spreken, minder over Christus. Dat zou het contact met niet-christelijke godsdiensten bevorderen. Onze bijdrage zal juist moeten zijn dat ons verhaal over God volledig bepaald is door de geschiedenis van Jezus Christus. Hij is in de woorden van de evangelist Johannes de Zoon die de Vader heeft doen kennen.

De wereld k van Gad

Tenslotte noem ik *nog* een derde besef, dat volgens mij oergereformeerd is en heel kostbaar: de *wereld is van God*. De mensen, het heelal, de natuur, de vindingen van het verstand, het lijf, het licht, de kleuren, ze behoren toe

G.J. van Middelkoop

aan God. We zullen dit besef erin moeten houden *omdat* we anders bekrompen over God gaan denken, ons gaan terugtrekken. Het moderne leven is dan wel verbrokken en versplinterd, toch heeft Hij een claim op die bizarre rijkdom en *veelvormigheid*. *Het hele leven moet geleefd worden voor zijn aangezicht*. Dat brengt eenheid. Het meest komt dat wellicht tot uiting als we weer leren te bidden, de dingen van het leven noemen hij de naam, voor *zijn* aangezicht. In de oudere theologie hadden ze daar een goed woord voor: Gods souvereiniteit. Het inbrengen van Gods souvereiniteit over het gehele leven is *niet* anders dan tot gelding brengen dat God de *Heer is over alle dingen*. Daar zit een appél in en een belofte, aanmoediging en bemoediging. Die souvereiniteit komt dus niet in mindering op onze verantwoordelijkheid. Tot slot nog iets dat samenhang met die erkenning dat God over alles gaat. Dat de eeuwen voortgaan kan voor een moment een gevoel van beklemming geven, te vergelijken met een lege ruimte. Eeuwen en millennia zijn maten waar geen mens mee kan leven. Ons is de dag gegeven. De bijbel meet niet zonder reden in de maat van de dag. Dat kunnen we behappen. Wat mee moet en opgediept moet worden is de nieuwsgierigheid naar de mogelijkheden die ons worden gegeven, naar het nieuwe dat kan ontstaan, juist in een leven dat vraagt naar God. Zo heb ik nog een vierde element genoemd *dat* bij uitstek de voorgaande eeuw karakteriseert, opgeroepen door de christelijke hoop.

Wc
-i-